

Janny de Heer - Gentleman in slavernij

Janny de Heer FOTO ANTILLIAANS DAGBLAD

Janny de Heer debuteerde in 1999 met 'Landskinderen van Curaçao'. 'Hey Buddy-de andere voet is voor jezelf', haar biografie over Huib Wijnants kwam in 2008 uit. Voor 'Vrouw tegen vrouw' ontving ze in 2000 de Pipistrellus Prozaprijs. 'Gentleman in slavernij' is haar eerste, deels op feiten gebaseerde, roman. Uitgebreid historisch onderzoek, onder andere in Suriname, ging dan ook het schrijven vooraf.

DOOR EZRA DE HAAN

De titel 'Gentleman in slavernij' zal bij sommige lezers wellicht als provocerend overkomen. Het is immers een contradictie. Gentleman, een heer dus, een nette kerel in combinatie met het woord slavernij wringt. De afschuif die het woord slavernij oproept is vanzelfsprekend. Iedere uitleg daarvan is overbodig. Maar hoe valt die slavernij dan te rijmen met het woord gentleman?

Allereerst moeten we op de hoogte zijn van het tijdsgewricht

waarin het boek zich afspeelt. Johann Dieterich Horst is een Duitser die in Suriname terechtkomt. Hij komt uit een welgestelde familie, zijn leven is van de wieg tot het graf uitgedictie. Gentleman, een heer dus, een nette kerel in combinatie met het woord slavernij wringt. De afschuif die het woord slavernij oproept is vanzelfsprekend. Iedere uitleg daarvan is overbodig. Maar hoe valt die slavernij dan te rijmen met het woord gentleman?

heeft deze Horst, door zijn afkomst en opvoeding, een andere kijk op de omgang met personeel dan in die dagen usance was. Zeker wat betreft de houding naar slaven. Horst voelt zich begaan met deze mensen en zijn gevoelens gaan zelfs verder dan dat, hij voelt zich tot Candasia aangetrokken. Die levenshouding zorgt voor een spagaat wanneer Candasia zwanger van Horst blijkt te zijn en hij haar tegelijkertijd schuldig acht aan het helpen vluchten van een slavin. Natuurlijk pleit het boven-

staande Horst niet vrij van medeplichtigheid aan een zwarte bladzijde van onze geschiedenis. En dat was juist de bedoeling van De Heer. Het verhaal laat zien dat zelfs mensen die begrepen dat het niet deugde en wisten dat het einde van de slavernij in zicht was niet ontkomen aan vuile handen. Dat deze Horst deed wat hij kon binnen de mores van zijn tijd blijkt uit het vrijkopen van zijn eigen zoon en het feit dat hij hem zijn achternaam gaf. Dus erkende. Maar daarmee was hij er nog niet. De moeder van het kind

'Gentleman in slavernij' maakt samen met 'Porto Marie' van Els Langenfeld deel uit van een 'tweelুক' over slavernij in 'de West'.

was immers nog slavin en ook haar andere kinderen droegen dat lot... De auteur laat zien dat de slavernij ervoor zorgde dat ieder zinnig mens eronder leed. En dat dit in Suriname alleen maar erger werd naarmate andere landen die vervloekte slavernij afschaften...

Doordat Horst als administrateur diverse plantages bezoekt, kan de lezer, door zijn ogen, het Suriname van toen leren kennen. We maken het reizen op de rivier mee, het 'leven' op de plantages, de slavenopstanden en de repressie daarvan.

De Heer gebruikt in haar roman een truc die we in negentiende-eeuwse romans ook tegenkomen. De schrijver vertelt, voorafgaand aan ieder nieuw hoofdstuk, hoe het met het land en de slavernij is gesteld. Hoe het verzet tegen de slavernij zowel in Nederland als in Suriname begint te groeien. Deze, vrij zakelijke, informatie kan, zelfs in deze vorm nog afschuw wekken. Neem de volgende regels:

"Na een aantal mislukte voorstellen werd in 1851 een wet aangenomen waarin betere behandeling van de slaven werd vastgelegd. Het gebruik van de zweep bleef toegestaan."

Ieder hoofdstuk brengt ons dus verder in de tijd, maakt ons het verloop van de geschiedenis duidelijk en toont ons een Horst die het beste met de mensen voorheeft maar het, zeker naar de normen van onze tijd, niet altijd doet. Duidelijk is echter wel dat hij in zijn tijd een buitenbeentje geweest moet zijn. Het kwam zelden tot noot

voor dat blanken de kinderen die ze bij de slavinnen verwekten als hun kind erkenden en hun naam gaven.

Wat mij erg aan deze roman beviel was het feit dat ik veel meer over de geschiedenis van Suriname te weten kwam. Want wat weten we eigenlijk over die tijd? Beschamend weinig. En dat gaat niet alleen voor het hoofdstuk van de slavernij op.

Zo brengt De Heer ons, via Horst, naar een rampzalig project van die dagen: de Surinaamse nederzetting Groningen. Op het moment dat de Duitser aankomt is alles al in het honderd gelopen als gevolg van woningnood, onvruchtbare grond, geïsoleerde ligging, vervoersproblemen en een dodelijke tyfus. Argelose boeren uit Nederland weten amper de akkers tot bloei te krijgen en krijgen de weinige producten die ze verbouwen niet op tijd naar de stad. Ook Horst brengt het tot wanhoop en zijn weergave van de situatie geeft precies weer hoe men in die tijd over de situatie dacht.

Hij vertelde dat het broeide op de plantage onder de negers. Ze worden te mondig, leren lezen, worden christen, verbouwen hun eigen voedsel op de kostgronden. Daar houden ze pluimvee en vangen hun eigen vis uit de rivier. Ze verkopen en handelen, zoals het hun betaamt. Het geld mogen ze houden. Alleen maar prachtig, maar naarmate de magen gevulder raken, neemt de drang om vrij te zijn toe. Ze hebben hun eigen handeltje, ze verdienen goed geld en bezitten soms

meer dan hun basya. Het geeft scheve gezichten onderling, ze maken veel ruzie in de slavenkwartieren. Daarnaast klagen ze over de arbeid, vinden de taken te zwaar, de dagen te lang. Als het erop aan komt zijn zij met veel meer dan wij. Mocht het tot een opstand komen, vraag ik mij af hoe ik mijn gezin kan beschermen.

Zonder ook maar iets te verdoezelen heeft De Heer een ontluisterende roman over de Surinaamse geschiedenis en de slavernij geschreven. Eens te meer blijkt dat ieder boek dat over dit onderwerp wordt geschreven uiterst belangrijk is. De gekozen vorm, die van de roman, is zeer juist geweest. Droge historische feiten komen pas tot leven als we leren wat het voor de betrokkenen heeft betekend en hun gedachten en gevoelens beschreven worden. De Heer heeft in de personage Johann Dieterich Horst het juiste

Oude kaart van Suriname in slaventijd.

voorbeeld gevonden van iemand die voortdurend in twee werelden leefde. Het gaat in dit boek dan ook om meer dan de begrippen goed en kwaad. Het

gaat om het waarom en hoe. 'Gentleman in slavernij' is daarmee een boek dat door het onderwerp afstoot en aantrekt. Maar alleen door het aan te

gaan zullen we geschiedenis leren te begrijpen. Hoe gruwelijk die ook is.

Ezra de Haan is schrijver, dichter en journalist.

Els Langenfeld (links).

FOTO JEU OLIMPIO

Suriname rond 1800, de tijd waarin het boek zich afspeelt.

Promotie Gentleman in slavernij

Janny de Heer is op dit moment in Suriname voor de promotie van haar roman 'Gentleman in slavernij'. Op 13 februari komt zij naar Curaçao om haar roman ook hier te promoten.

Zij publiceerde eerder de historische verhalenbundel 'Landskinderen van Curaçao'. Haar roman 'Gentleman in slavernij' maakt samen met 'Porto Marie' van Els Langenfeld deel uit van een 'tweelúk' over slavernij in Suriname en Curaçao.

Haar roman 'Gentleman in slavernij' maakt samen met 'Porto Marie' van Els Langenfeld deel uit van een 'tweelúk' over slavernij in Suriname en Curaçao. In de week van 13 tot 21 februari zal De Heer op Curaçao een lezing houden in de Nationale Bibliotheek.